
РЕЦЕНЗІЇ

О. Г. КОЛБ

**ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ СИСТЕМИ
ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЙНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ
В СУЧАСНИХ УМОВАХ**

Через 13 років після публікації монографії доктора юридичних наук, професора М. І. Мельника «Корупція: сутність, поняття, заходи протидії» (вид. Атіка, Київ, 2001 р.), вийшла друком монографія О. Ю. Бусол*, яка є комплексним кримінологічним дослідженням протидії корупційній злочинності в Україні, і в сучасних умовах є більш ніж затребуваною суспільством, зважаючи на чітко визначений урядом курс на зупинення тенденцій зростання рівня корупції в Україні та підвищену увагу до цього з боку європейської спільноти. Рецензована праця є спробою автора підвести певні підсумки

© КОЛБ Олександр Григорович – доктор юридичних наук, професор, директор Навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ

* Бусол О. Ю. Протидія корупційній злочинності в Україні у сучасний період : монографія / О. Ю. Бусол. – К. : Ін-Юре, 2014. – 564 с.

щодо дієвості антикорупційної стратегії держави за часів незалежної України, і треба визнати, що ця спроба є вдалою.

О. Ю. Бусол не безпідставно наголошує, що корупційну злочинність, яка є предметом кримінології, не можна розглядати окремо від корупції як явища та не враховуючи розробки в інших галузях науки, які вивчають корупцію. Тож, досліджуючи корупційну злочинність, як вважає автор монографії, неможливо було не зупинитися на корупції в усіх її проявах, які не входять до предмета кримінології, однак доповнюють і збагачують кримінологічні розвідки в цьому напрямі.

В першому розділі монографії розглянуті поняття та сутність корупції, для чого досліджено генезис поняття «протидія корупції», моделі еволюції та форми проявів корупції, а також запропоновано авторські поняття «вимірювання рівня корупції» та «оцінювання рівня корупції».

Другий розділ присвячений загальній характеристиці антикорупційного законодавства в Україні, зокрема його розвитку за часи незалежності України. За допомогою історичного та історико-правового методів О. Ю. Бусол аналізує політику держави щодо протидії корупційній злочинності, зокрема, антикорупційне законодавство у сучасний період та доходить висновку, що Україні вдалося позбутися деякої формалізації та декларативності законодавства у сфері протидії корупції. Проте, деякі законодавчі акти допускають неоднозначне їх тлумачення, що і створює сприятливі умови для розвитку корупційних відносин. Авторкою виявлені правозастосовчі колізії Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» та сформульовані слушні авторські пропозиції щодо вдосконалення норм цього Закону, деякі з яких залишаються актуальними і для чинного нині антикорупційного Закону України «Про запобігання корупції». Можна погодитися з думкою автора, що запроваджена в Україні експертиза щодо корупціогенності чинних нормативно-правових актів, яка ґрунтується на аналізі правозастосування та вивчення корупційних практик, лише

частково попереджує можливість виникнення в наступних актах, пов'язаних із первинним законом, корупційної складової.

Автор додержується точки зору, що «протидією корупції» слід позначати будь-які заходи з мінімізації рівня корупційної злочинності, які проводять всі члени суспільства – фізичні та юридичні особи, державні інституції, з власної ініціативи або на виконання державних функцій. Новим є підхід до визначення корупційної злочинності як діяльності (або бездіяльності) осіб та груп, яка, відповідно до кримінального закону, є корупційним злочином. Зазначимо, що більшість вчених визначають корупцію та корупційну злочинність як соціально-правове явище.

У третьому розділі розглянуті питання організованої корупційної злочинності як загрози національній безпеці України. Виокремлено чинники, які сприяють поширенню цього явища. Слід погодитися з позицією авторки, що олігархізація політичної влади в Україні є однією із специфічних форм організованої злочинності і корупції. У своїй праці дослідниця розглядає рейдерство як явище, що являє собою сучасні взаємопов'язані форми організаційної, корупційної та злочинної діяльності, що спрямовані на перерозподіл власності.

Четвертий розділ монографії автор присвятила сучасному стану та причинам деформації правоохоронних органів, завдяки існуванню в них корупції. Оригінальним є підхід авторки до пропонуваного нею концептуальних положень щодо люстрації суддівського корпусу в Україні. На особливу увагу заслуговує дослідження поширеності корупційних практик в діяльності органів прокуратури в Україні. На основі аналізу нового кримінально-процесуального законодавства України, О. Ю. Бусол визначені корупційні ризики, а також сформульовано пропозиції щодо законодавчого, зокрема, конституційного, забезпечення реформування цих органів.

Дослідження проявів корупції в Україні у п'ятому розділі автор проводить на прикладі найбільш корумпованих, за її висновками,

сфер суспільного життя – державних закупівель та охорони здоров'я, доцільність вибору яких для вивчення у даній монографії не викликає сумніву.

У шостому розділі сконцентровано увагу на теоретичних та практичних проблемах протидії корупційній злочинності в сучасних умовах. Так, автором розглянуто механізми протидії корупційній злочинності, феноменологія та критерії порівняння протидії корупції в зарубіжних країнах, з яких виокремлено ті, які впливають на її загальний рівень, що дає змогу саме на них сфокусувати зусилля держави в протидії корупційній злочинності. Заслуговує на увагу запропонований авторкою підхід, який полягає у застосуванні математичного моделювання до аналізу організованої корупційної злочинності. У результаті дослідження протидії корупційній злочинності в умовах процесів світової глобалізації, О. Ю. Бусол робить цікавий висновок, що глобалізація корупційної злочинності на міжнародній арені для нашої держави дає маневр для пристосування українських реалій до міжнародних стандартів, а це, в свою чергу, сприяє приведенню заходів, які вживає держава, до рівня, сумірного протидії корупційній злочинності у розвинутих державах світу. Однією з новацій автора слід відмітити те, що порівняльний аналіз антикорупційних стратегій зарубіжних країн проведено шляхом включення до розгляду цієї проблеми питання участі громадськості у боротьбі з корупцією в країнах Центральної та Східної Європи, що розширює уявлення про розробку та виконання Національної антикорупційної стратегії державними інституціями.

У сьомому розділі досліджено проблеми вдосконалення заходів протидії корупційній злочинності на державній службі в Україні. Слід зазначити, що висновки автора щодо забезпечення дотримання етики державного службовця, прозорості і гласності державних органів, декларування доходів та видатків осіб, уповноважених на виконання функцій держави, підкріплені вагомими аргументами.

Восьмий розділ присвячений проблемам використання потенціалу окремих інститутів громадянського суспільства в Україні у протидії корупційній злочинності, в якому автор розглядає роль громадських організацій та засобів масової інформації в забезпеченні такої протидії. Слушною є пропозиція О. Ю. Бусол щодо необхідності включення до Кримінального кодексу України статті, яка передбачає відповідальність за цілеспрямовану дискредитацію окремих громадян і структур представником засобу масової інформації та за замовлення йому відповідного інформаційного продукту.

В рецензованій праці автор широко використовує засоби масової інформації як джерело кримінологічної інформації, що цілком зрозуміло, зважаючи на важливі зміни, що відбулися протягом останнього часу в інформаційній сфері України: посилення впливовості та ролі сфери ЗМІ в українському суспільстві, внесення суттєвих корективів в систему відносин засобів масової інформації, держави та громадян, активного входження України у світовий інформаційний простір. Уявна ненадійність відображених у таких джерелах кримінологічних показників, без сумніву, не є підставою для їх не врахування – дані кримінологічної статистики не є єдиним показником зареєстрованих злочинів.

Для пізнання природи корупційної злочинності наукову цінність становлять результати вивчення автором громадської думки стосовно факторів поширення корупції та інших явищ, що сприяють корупційній злочинності у правоохоронних органах та медичних закладах системи охорони здоров'я України.

Позитивом праці є узгоджене поєднання різних методів пізнання, звернення автора до досягнень інших галузей права та даних суспільних наук (філософії, кібернетики, соціології, психології, інших), використання цікавого емпіричного матеріалу. Монографія ґрунтується на вивченні широкого переліку досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених з питань протидії корупційній злочинності, міжнародного досвіду з мінімізації корупції.

Червоною ниткою у праці проходить акцент автора на першочерговій ролі громадянського суспільства у протидії корупції в Україні, що є, безумовно, позитивною тенденцією, порівняно з розробками вчених, в яких приділяється основна увага виключно кримінально-правовим аспектам протидії корупційним злочинам. О. Ю. Бусол не ставить за мету проведення детального аналізу офіційної статистики злочинності в окремих сферах суспільного життя, а концентрує свою увагу на вивченні українського суспільства, процесів, які відбуваються в ньому, що, на нашу думку, розширює коло потенційних читачів, зокрема тих, які не мають спеціальних юридичних знань.

Недоліком даної монографії можна було б вважати висвітлення автором деяких процесів у суспільстві, які, певним чином, згодом втрачають свою актуальність через свою мінливість, стрімкість, непередбачуваність. До цього відносяться зокрема, проблеми «люстрації» суддівського корпусу, декларування доходів та видатків осіб, уповноважених на виконання функцій держави та протидії корупції в органах виконавчої влади, того ж самого антикорупційного законодавства. Однак, з іншої точки зору, розгляд заходів протидії злочинності у розвитку і зміні застерігає від суб'єктивізму й однобічного підходу до вивчення соціальних явищ.

Зауважимо також, що деякі зі сформульованих автором основних понять, потребують певного узгодження між собою. На нашу думку, логічно було б об'єднати четвертий і п'ятий розділи, з огляду на те, що корупція «в правоохоронних органах» охоплюється поняттям корупція «в окремих сферах суспільного життя». Разом з тим, висновки і пропозиції щодо протидії корупційній злочинності в Україні, сформульовані автором, відрізняються, безперечно, новизною, що і визначає наукову цінність праці.

Монографія О. Ю. Бусол є значущим вкладом в юридичну науку і одночасно має не менш важливе практичне значення.